

Összeházasítható-e a klasszikus retorika a grice-i pragmatikával?

Nemesi Attila László

H. Paul Grice (1967/1975) nyelvfilozófiai kiindulópontú elmélete a racionális társalgás „maximáiról” és azok „kihasználásáról” nagyban hozzájárult egy új tudományág, a pragmatika létrejöttéhez, amely ma egyike a nyelvészet legtermékenyebb, hovatovább áttekinthetetlenül burjánzó területeinek. Ugyanakkor Grice és követői elmulasztották tisztázni teóriájuk összefüggéseit a klasszikus retorika belátásaival. Az előadás először felhívja a figyelmet néhány neves szerző klasszikus retorikára vonatkozó téves megállapításaira, majd azokra a meglepő párhuzamokra, amelyekre a grice-i pragmatika ismerője rábukkanhat a klasszikus auktorok műveinek (újra)olvasása közben. A két diszciplína kapcsolatáról háromféle felfogás él a kortárs pragmatikában: az egyik elméleti szempontból elavultnak és érdektelennek tartja a klasszikus retorikát a kognitív pragmatika célkitűzései felől nézve, a másik egymást kölcsönösen kiegészítőnek írja le viszonyukat, míg a harmadik kombinálná vagy egyenesen „összeházasítaná” őket. E harmadik felfogás mellett kívánok érvelni, bírálva az első kettőt. Megmutatom, hogy a grice-i maximák és az implikatúra fogalma is levezethető az ókori retorika stílustanából, valamint két példán keresztül illusztrálok az integratív törekvés hasznát különböző műfajú diskurzusok elemzésében.

Irodalom:

- Arisztotelész 1999. *Rétorika*. (Ford. Adamik Tamás.) Telosz, Budapest.
- Cicero 2012. *Cicero összes retorikaelméleti művei*. (Szerk. Adamik Tamás.) Kalligram, Pozsony.
- Cornificius 1987. *A C. Herenniusnak ajánlott rétorika*. (Ford. Adamik Tamás.) Akadémiai Kiadó, Budapest.
- Dascal, Marcelo – Gross, Alan G. 1999. The marriage of pragmatics and rhetoric. *Philosophy and Rhetoric* 32 (2), 107–130.
- Grice, H. Paul 1975. Logic and conversation. In: Cole, P. – Morgan, J.L. (Eds.), *Syntax and Semantics: Vol. 3. Speech Acts*. Academic Press, New York, pp. 41–58.
- Grice, H. Paul 1989. *Studies in the Way of Words*. Harvard University Press, Cambridge, MA.
- Gu, Yueguo 1994. Pragmatics and rhetoric: a collaborative approach to conversation. In: Parret, H. (Ed.), *Pretending to Communicate*. Walter de Gruyter, Berlin, pp. 173–195.
- Horn, Laurence R. 2004. Implicature. In: Horn, L.R. – Ward, G. (Eds.), *The Handbook of Pragmatics*. Blackwell, Oxford, 3–28.
- Keller, Stefan D. 2010. Combining rhetoric and pragmatics to read *Othello*. *English Studies* 91 (4), 398–411.
- Lausberg, Heinrich 1998. *Handbook of Literary Rhetoric: A Foundation for Literary Study*. Brill, Leiden.
- Leech, Geoffrey N. 1983. *Principles of Pragmatics*. Longman, London.
- Liu, Yameng – Zhu, Chunshen 2011. Rhetoric as the *Antistrophos* of pragmatics: toward a “competition of cooperation” in the study of language use. *Journal of Pragmatics* 43 (14), 3403–3415.
- Nemesi Attila László 2012. Retorika és pragmatika: az implikatúra fogalmának klasszikus gyökerei. *Magyar Nyelvőr* 136 (3), 249–271.
- Nemesi, Attila L. 2013. Implicature phenomena in classical rhetoric. *Journal of Pragmatics* 50 (1), 129–151.
- Quintilianus, Marcus Fabius 2008. *Szónoklattan*. Kalligram, Pozsony.
- Sperber, Dan – Wilson, Deirdre 1990. Rhetoric and relevance. In: Bender, J. – Wellbery, D. (Eds.), *The Ends of Rhetoric: History, Theory, Practice*. Stanford University Press, Stanford, pp. 140–156.
- Walton, Douglas N. 2008. The three bases for the enthymeme: a dialogical theory. *Journal of Applied Logic* 6 (3), 361–379.